

Az önrendelkezési jog érvényesülése Kelet-Timorban

(Az önrendelkezési jogról) A népek önrendelkezési joga az emberiség egész történetét végigkísérte, és valószínűleg végig is fogja kísérni. Nincs olyan történelmi időpillanat, amikor ne lett volna aktualitása az önrendelkezési jogról való gondolkodásnak, viszont a francia forradalom által került a politikai diskurzus középpontjába. Földünk felosztásának nincs egy természetes rendje. Nem találhatunk olyan érvet, ami erkölcsileg vagy filozófiailag indokolná, hogy miért élhet valamely nép egy adott területen. A leírtak ellenére, a nemzetek, népek önrendelkezési joga a legbizonytalanabb tartalmú alapelv a nemzetközi jogban. Az elv elődjének a *principe des nationalités*, az „ún. nemzetiségi elvet” tekintetjük, amely a német és olasz egység helyreállításának ideológiai alapjaként rejtőzött.

Azt gondolhatnánk, hogy a mai világban a gyarmati rendszerek, a hidegháború végével a Szovjetunió és más kommunista országok felbomlása utána már nincs napirenden az önrendelkezési jogról való gondolkodás.

Louis Snyder 20 évvel ezelőtti tanulmányában arra hívta fel a figyelmet, hogy a nagyobb államokban élő kisebbségek identitástudata felerősödik, ennek hatására autonómia és függetlenség elérésére fognak törekedni. Snyder prognózisa beteljesedett, sőt még napjainkban is folynak harcok az önrendelkezés kivívásáért.¹ Kelet-Timor egy jó példája annak, hogy még a 21. században is van relevanciája az önrendelkezési jognak.

De voltak olyan társadalommal foglalkozó tudósok is, akik azt jelezték előre, hogy az etnikumhoz tartozás elveszíti jelentőségét. Ez az elképzelés nem teljesedett be. Abból is láthatjuk, hogy hiába az egységes Európa gondolata, az Európai Unió egyre több tagállamában felerősödnek a nemzeti érzések és az identitástudat. Az is tény, hogy több ember halt meg az országhatárokon belül dúló konfliktusokban a II. világháború óta, mint amennyien a világháborúban estek. A népek, nemzetiségek pedig a 20. században is bizonyították, hogy önrendelkezési jogukra hivatkozva képesek fegyvert is ragadni önállóságuk érvényre juttatása érdekében, erre példák a volt Jugoszlávia utódállamai.

Kelet-Timor egyike Földünk legfiatalabb független országainak. 2002. május 20-án kiáltották ki az ország függetlenségét. A függetlenség elnyerése egy nagyon hosszú folyamat eredménye.

(A kezdetek – Portugál gyarmattá válás) Kelet-Timor Délkelet-Ázsiában található, egy szigeten, közel Indonéziához és Ausztráliához. Több mint 20 000 évvel ezelőtt érkeztek meg a sziget első lakói, nyugat és észak felől. Majd kb. 5000 évvel ezelőtt a második nagy bevándorlási hullám során melanéziaiak érkeztek Timor-szigetére. A nagy távolságok miatt az itt élők teljesen elszigetelődtek.

A 16. század folyamán érkeztek meg az első európaiak a szigetre. A portugálok 1512–1520 között szálltak először partra a szigeten. Az ide érkező portugálok egy elszigetelődött társadalmat találtak itt, melyre nem hatottak sem a hindu-buddhista tanítások, sem az iszlám vallás. Tradicionális törzsi társadalmak jellemezték ekkor a szigetet, melyek önelátó égetéses földműveléssel foglalkoztak és animista vallásokat² gyakoroltak. A portugál domonkos szerzetesek 1556-ban megalapították Lifau települést.³

1702 óta tehát a terület portugál gyarmat, és Lifau lett a portugál kormányzáság székhelye. A portugálok szövetséget kötöttek a helyi törzsfőnökökkel. A sziget nyugati részét a

hollandok próbálták elfoglalni. A gyakori holland betörések miatt 1767-ben Lifauból Dilibe került át a sziget székhelye. Majd 1768-ban a hollandok gyarmatosították a sziget nyugati felét. Így hivatalosan Nyugat-Timor holland kelet-indiai gyarmat, míg Kelet-Timor portugál gyarmat lett. 1867-ben a Lisszaboni szerződésben rögzítették a sziget két része közötti határvonalat. Ez a határvonal az 1910-es anyaországi instabilitás hatására módosításra került, amit 1916-ban rögzítettek Hágában. (Ma Indonézia és Kelet-Timor közti határ is ez.)

Kelet-Timor portugál gyarmatosítói nem foglalkoztak a terület infrastrukturális fejlesztésével, az oktatással, csak kereskedelmi bázisként tartották számon.

A II. világháború során, Portugália semlegességét figyelmen kívül hagyva, az ausztrál–holland csapatok elfoglalták a szigetet. A szigetnek fontos szerepe volt a japánok elleni támadásban. 1942 februárjáig sikerült a japánok támadásait visszaverni. Majd miután a japánok győzelmet arattak, kivégezték az ausztrál–holland csapattal együttműködő kelet-timoriakat. A japán megszállás alatt mintegy 40-70 000 timori veszítette életét.

A II. világháború után egy rövid ideig ausztrál adminisztráció működött, majd Kelet-Timor újra portugál gyarmattá vált. 1955-től a Portugál Köztársaság egyik tartománya lett.

Az afrikai portugál gyarmatokhoz képest, Portugál-Timor nem törekedett függetlenségre. A „kelet-timori nemzet” fogalom születése az 1960-as évekre tehető, ekkora alakult ki egy katolikus, portugál anyanyelvű, értelmiségi főleg városi kelet-timori elit.⁴

A Portugáliában lezajló szegfűs forradalom után, a katonai diktatúra véget ért, és az új portugál kormány támogatta a gyarmati népek függetlenedését.

Ennek hatására *Mário Lemos Pires*⁵ lett 1974. november 18-tól Kelet-Timor kormányzója, aki engedélyezte a pártok megalakulását és megtette a szigetrészt demokratikus független állammá alakulás kezdetének lépéseit. A tervek szerint Kelet-Timorban az első demokratikus választás 1976-ban lett volna.

Három jelentős politikai párt alakult meg: az UDT (União Democrática Timorese – Timori Demokratikus Unió), az ASDT (Associação Social Democrática Timorese – Timori Demokratikus Szociális Mozgalom) és az Apodeti (Associação Popular Democrática Timorese – Timori Népi Demokratikus Mozgalom). Két kisebb párt volt még Timor Hősi Fiainak Egyesülete (Klibur Oan Timor Aswain, KOTA) és a Munkáspárt (Partido Trabalhista).

Az UDT 1974. május 11-én jött létre, támogatta a portugál jelenlétet is, de az anyaországban lezajló instabilitás hatására a függetlenedés pártján állt. A párt főbb támogatói között volt több sucó⁶ és a kávéültetvényes elit is. Az ASDT 1974. május 20-án alakult, és a függetlenség pártján állt. Hatott rá a marxizmus–leninizmus, aminek hatására 1974 őszére már felvette a Független Kelet-Timor Forradalmi frontja nevet (röviden Fretilin⁷). Főbb törekvései közt szerepelt az analfabetizmus felszámolása. Főbb támogatói a falusi lakosság köréből kerültek ki.

Az Apodeti 1974. május 27-én alakult, ami támogatta az Indonéziához való csatlakozást. A párt kb. 5%-os támogatottságot élvezett. Jó kapcsolata volt Indonéziával, próbálta meggyőzni az indonéz vezetést, hogy a sziget csatlakozni akar Indonéziához.

(Az indonéz megszállás) A Portugál Timorban lezajló folyamatokat Indonézia nem nézte jó szemmel. Nem akarta, hogy a szigetrészt független orszaggá váljon, mert félt attól, hogy a többi indonéz terület is függetlenedni akar majd.

1975. március 13-án megtartották a helyhatósági választásokat, amin a Fretilin + UDT koalíció győzedelmeskedett. A koalíció függetlenség párti volt. 1975 januárjában a két párt koalíciót kötött és ennek eredménye a választási győzelem volt. A koalíció 90%-át kapta a szavazatoknak.

Az indonéz titkosszolgálat próbálta megakadályozni a függetlenség elérését, az akció Komodo-hadművelet néven futott.

Bár portugál hatásra az ország demokratizálódott, de Portugália nem tudott már elég figyelmet szentelni a területre. Emellett a lakosság egy része sem látta reálisnak, hogy független országgá váljon a terület, ezért inkább az Indonéziába beolvadást támogatták.

Az UDT puccsot hajtott végre 1975. augusztus 11-én, aminek hatására a kormányzónak el kellett menekülnie Atauro szigetére. Pires kormányzó Atauróról próbált meg közvetíteni a felek között. A Fretilin sürgette volna a dekolonizációs folyamatot, viszont a kormányzó utasítást várt Portugáliából. Az anyaországot viszont lefoglalta az afrikai gyarmatokról való kivonulás. Indonézia ezalatt azt akarta elérni, hogy Kelet-Timor instabillá váljon. De nem vált instabillá, hiszen 1975. november 28-án a Fretilin kinyilvánította a Kelet-timori Demokratikus Köztársaság függetlenségét. Sem Portugália, sem Indonézia nem ismerte el az ország függetlenségét.

1975. december 7-én az Indonéz Fegyveres Erők (ABRI) megkezdték Kelet-Timor ellen az inváziót, Seroja művelet néven.⁸ Majd Portugália az indonéz beavatkozást agresszióknak minősítette, és a Biztonsági Tanács összehívását kérte, s megszakította a diplomáciai kapcsolatokat Dzsakartával. Az ENSZ BT először 1975. december 22-én hívta fel Indonéziát a csapatai visszahívására.

1976. január 13-án bábkormányt hozott létre Diliben az indonéz vezetés. A bábkormány az UDT és Apodeti tagjaiból állt, vezetője Arnaldo dos Reis Arujo volt. Május 31-én kérte a Nemzetgyűlés Timor Indonéziába való beolvasztását. Kelet-Timor 1976. augusztus 17-én vált Indonézia 27. tagállamává.

Az indonéz hadsereg⁹ a sziget eredeti lakóit ellenségnek tekintette, kegyetlenül bánt velük. Nem engedtek be Kelet-Timorba külföldi megfigyelőket sem. Így a külvilág csak egy Fretilin által működtetett rádióállomáson¹⁰ keresztül kaphatott információt az országban történő indonéz brutalitásról.

Az okkupáció hatására a kelet-timoriak identitástudata erősödött. Felvették a harcot az indonéz megszállókkal, az ellenállás erejét a Fretilin szervezete adta. 1977 második felére a szigetrész 80%-án sikeresen megszervezte a közigazgatást, az alapfokú oktatást is.

Ennek hatására az indonézek megkezdték a „bekerítési és megsemmisítési” stratégiáját. A civil lakosságot gyűjtőtáborokba vitték, a mezőgazdasági területeket felégették, a városokat bombázta az indonéz hadsereg.

Az ellenálló Fretilin Központi Bizottsága 1977. szeptember 7-én leváltotta Xavier do Amaralt és helyére Nicolau Lobatut választotta meg elnöknek. Viszont mindkét vezető alkalmatlanná vált az ellenállás vezetésére. Amaral fogságba esett, míg Lobatu megsérült és meghalt a Dilibe tartó repülőúton.

Az ellenállás elvesztette vezetőinek nagy részét, végül az ellenállást Alexandre de Gusmão szervezte újjá 1979-től. Az eddig külön pártok az „egy célért” összefogtak. Majd a Nemzeti Ellenállás Forradalmi Tanácsa¹¹ (CRRN¹²) Gusmãot választotta meg elnökéül és a Falantil katonai vezetőjévé az 1981. május 1–8-i nemzeti kongresszuson.

A Fretilin 1980. június 10–11-én megtámadta Dilit, sok százan életüket veszítették, és egy 600 fős csoportot deportáltak Atauróra. Majd az indonéz hadsereg népiirtást rendezett a szigetrészen, rengeteg civilt mészároltak le. A harcok áldozatain kívül a járványos betegségek és az alultápláltság következtében is többen veszítették életüket, mint a harcokban. Ugyanis a harcok hatására az állatállomány jelentős része elpusztult, az indonéz hadsereg felégette a mezőgazdasági területeket, a gyűjtőtáborokban lévőket nem tudtak élelmet szerezni. Körülbelül 200 000-en veszítették életüket a harcok közvetlen vagy közvetett hatásai miatt.

1982-ben kezdett felfigyelni a nemzetközi sajtó a Kelet-Timorban történetekre. 1982. május 16-án II. János Pál pápa nem ismerte el Kelet-Timort Indonézia részeként. Portugália pedig megalapította a portugál nyelvű nemzetek közös frontját.

A nemzetközi visszhang hatására Indonézia tárgyalásokat kezdett a Fretilin vezetésével 1983. március 20-án, aminek eredménye négy hónapos fegyverszünet lett. Viszont augusztus 8-án Purwato ezredes, az indonéz sereg vezetője újabb hadjáratot indított.

Gusmão az ellenálló kelet-timoriak vezetője meghirdette a valamennyi timori nacionalista összefogásának politikáját. Az UDT és a Fretilin 1986 márciusában aláírta az Együttműködési Megállapodást. Majd Gusmão kinyilvánította a Falantil semlegességét és kilépett a Fretilinből. A CRRN-t felváltotta a CNMR – Maubere Ellenállás Nemzeti Tanácsa, ami 1988-ban megválasztotta Gusmão-t az ellenállás katonai vezetőjévé.

A nemzetközi környezetben is történt változás, több évtized után újra lett Portugáliának és Indonéziának diplomáciai kapcsolata, de ez sem változtatott az indonéz–kelet-timori helyzeten.

Ausztrália, mint a környék másik nagyhatalma Indonézia mellett, a kőolajon alapuló ausztrál–indonéz kapcsolat miatt nem avatkozott be az indonéz–kelet-timori harcokba.

1985-ben a Szuharto-kormány megkezdte a muszlimok betelepítését a katolikus Kelet-Timorra, és elindította a születésszabályozási programot a szigetrészen. Az indonéz kormány fő célja már Gusmão kézre kerítése volt.

1982. október 12-én II. János Pál pápa négyórás misét celebrált Diliben. A pápa látogatása után brutális indonéz rendőri fellépés hatására a kelet-timori helyzet egyre inkább előtérbe került a nemzetközi életben.

1991-ben a portugál kormány látogatást tett a szigeten, ami hatalmas demonstrációt vonzott, ennek hatására újabb indonéz megszárlás következett.

1992. november 20-án elfogásra került Gusmão¹³, aki fogságából is elő tudta mozdítani a függetlenség ügyét. Az 1993-as nyilvános tárgyalásán kinyilvánította Kelet-Timor jogát az önrendelkezés és függetlenség iránt. Gusmão elvesztésével az ellenállás ereje visszaesett, viszont a nemzetközi figyelem hatására nem romlott a helyzet.

Carlos Felipe Ximenes Belo püspök vezette a katolikus erőszakmentes, ellenzéki mozgalmat. Az indonéz jogrendszer alapján, minden állampolgárnak (kelet-timoriaknak¹⁴ is) kötelező volt valamelyik nagy világvalláshoz tartoznia. Ez közvetett módon segített Kelet-Timor függetlenségért vívott harcában. Hiszen az invázió kezdetén a kelet-timori lakosság kb. 1/3-a volt csak katolikus, viszont 1996-ra már az ország 90%-a katolikus hívő volt.

1992-ben Bill Clinton Indonéziába látogatott, aminek hatására a dzsakartai amerikai nagykövetségre betörték a Kelet-Timorral szimpatizáló fiatalok. Ezután egyre gyakoribb volt a nyugati követségekre betörés Kelet-Timor érdekében. Az akciókban részt vettek indonéz fiatalok is. A demonstrálók Gusmão és más politikai foglyok szabadon engedését követelték.

Ezek az eseményeknek a hatására sem ért révbé a Kelet-Timor függetlenségét célzó ügy. Az indonéz muszlim értelmiség közönyösen állt ehhez a problémához. A Szuharto-rezsim nacionalista politikája, a propaganda, a manipuláció sikeresen konzerválta a helyzetet.

(A függetlenség elnyerése) 1997–1998-ban változás történt Indonézia gazdasági életében, az országot egy hatalmas válság érte el. A szigetvilágban elmaradt a várt monszun, ami a mezőgazdasági termelésre negatívan hatott. Az ország két szigetén tűzvész pusztított, ami hatására reptereket, kikötőket kellett bezárni. Sokan megbetegedtek a tűzvész következtében. A természeti katasztrófák miatt a várt idegenforgalmi bevételek elmaradtak. A válság hatására 2,5 millió ember vesztette el munkahelyét.

1998. április 25-én a Timori Nemzeti Konvenció jóváhagyta Kelet-Timor népének Függetlenségi Nyilatkozatát és elnökül Gusmãot választotta.

Bár 1998 márciusában hetedszerre Szuhartót választotta elnökül Indonézia, de a gazdasági válság, a diáklázadások hatására kormánya megbukott. Az új elnök Habibie lett, aki ígéretet tett Kelet-Timor autonómiájára. A június 6-án tartott találkozón a kelet-timoriak nem fogadták el az autonómia ígéretét, csak a teljes függetlenséget. Az egész szigetvilágot a diáklázadások, harcok jellemezték, aminek hatására 1999. január 27-én Indonézia kinyilvánította, hogy nem tart igényt Kelet-Timorra és visszavonja ott állomásozó csapatait.

Az ENSZ pártfogása alatt zajlottak az események, a portugálok minél hamarabb akarták, hogy békefenntartók menjenek a szigetrészre. Viszont Indonézia nem akarta, mondván, csak ők tudják megoldani a kialakult feszültséget. Az indonéz hadsereg próbálta megfélemlíteni a kelet-timoriakat, viszont a kelet-timoriak nem voltak eltántoríthatók.

Az 1999. május 5-én aláírt New York-i egyezmény alapján 1999. augusztus 30-án megtartották a szigetrész sorsát eldöntő népszavazást.

A népszavazás lebonyolításában és biztosításában az ENSZ kelet-timori missziója (UNAMET) vett részt. 451 792 fő volt szavazásra jogosult, és a szavazásra jogosultak 98,6%-a vett részt a választáson. A szavazók 78,5%-a elutasította a Dzsakarta által felkínált autonómiát és döntött a szigetrész önálló állammá válásáról.

A választási eredmények hatására az indonéz autonómia-pártiak véres megtorlásba kezdtek a hadsereg támogatásával. Az infrastruktúrát tönkre tették, a fővárost lerombolták. Több százezer timorinak kellett elhagynia a lakhelyét.

Nemzetközi nyomás hatására 1999. szeptember 12-én Indonézia elfogadta, hogy ENSZ-erők (INTERFET) a helyszínre menjenek, az INTERFET feladata az erőszak megfékezése volt. Az INTERFET-csapatok ausztrál vezetés alatt működtek, és mintegy 9900 katona ment a térségbe.

Majd pedig átmeneti ENSZ-igazgatás (UNTAET) keretén belül polgári közigazgatás kialakítása és a békefenntartás volt a cél. Az UNTAET-misszió tagjai a függetlenség kiáltásáig kitartottak.

1999. november 11-én hagyta el az utolsó indonéz csapat a szigetrészt. 1999. november 30-án került sor Gusmão és Abdurrahman Wahrid, Indonézia első demokratikusan megválasztott elnöke között találkozóra. December 1-jén hazatérhetett José-Ramos Horta huszonnégy éves emigrációjából.

2000. február 23-tól látta el az UNTAET a feladatait, tevékenységi körében a nyugati határzónát különösen veszélyessé nyilvánította.

Kelet-Timor Átmeneti Kormánya 2000. július 15-én alakult meg, a CNRT és az UNTAET tisztviselőinek részvételével.

Megawati Szukarnoputri indonéz elnök bejelentette, hogy Kelet-Timornak joga van elszakadni Indonéziától.

Majd a „függetlenségi népszavazás” második évfordulóján megtartották a választásokat, ahol a Fretilin szerezte meg a szavazatok többségét (57,3%). A Fretilin mellett mandátumot kapott a Fernando de Arújo vezetete Demokratikus Párt¹⁵, a Mario Carrascalão vezetete Szociáldemokrata Párt¹⁶, a Francisco de Amaral által újraélesztett Fretilin előd ASDT és az Abilio Arújo vezetete Timori Nacionalista Párt¹⁷ is.

Ezután a 2002. április 14-i elnökválasztáson Gusmãot választották 86%-os többséggel köztársasági elnökké¹⁸.

2002. március 14-én megkezdődtek a Dzsakartában felállított emberjogi törvényszéken az 1999-es agresszió vádlottjainak pererei.

2002. május 20-án hivatalosan is független állammá válik Kelet-Timor, 192. lett az országok rangsorában. Kelet-Timor a 21. század első új állama lett, amikor Kofi Annan, az ENSZ főtitkára hivatalosan is átadta a hatalmat a parlament elnökének, Francisco Guterresnek, aki kikiáltotta az ország függetlenségét. 2002. szeptember 27-én lett az ENSZ tagja. Majd ugyanebben az évben a Portugál Nyelvű Országok Közösségének (CPLP¹⁹) és a Latin Uniónak is.

A gazdasági függetlenségnek sajnos ára van, Kelet-Timor egyike lett a Föld legszegényebb államainak. Ma is elmaradt térség, természeti kincsei kiaknázatlanok. A szigetországban a munkanélküliség 70%-os, az analfabetizmus 40%-os, az országnak nincs ipara. A folyamatos harcok tönkretették a mezőgazdaságot, elpusztult az infrastruktúra és lerombolták a városokat. A Timori-tengerből származó földgáz és kőolaj után bányászott illeték 90%-át Ausztrália átengedi Kelet-Timor részére, ez megalapozhatja az ország gazdaságát. De az ország gazdasági helyzete még nagyban függ a nemzetközi segélyszervezetektől.

Az új állam szervezete az alkotmány értelmében köztársaság. Elnökét öt évenként, közvetlenül választják és egyszer újraválasztható. Az elnöknek joga van megvétózni a törvényeket, feloszthatja a parlamentet, és ő írja ki a választásokat is.

Az egykamarás Nemzeti Parlament a törvényhozó testület, amelynek 65 tagja van. A képviselőket közvetlenül és öt évre választják meg.

A függetlenség első éveit nem teltek el harcok nélkül, 2006 májusában 600 elbocsátott és kifizetetlen kelet-timori katona felkelést robbantott ki. Több száz áldozata lett a zavargásoknak. A felkelés leverésére az ENSZ egy nemzetközi missziót küldött az országba (UNMIT), amely 2012-ig állomásozott itt. A 2007. június 30-i választást a Fretilin nyerte meg, majd ezt követően koalíciós kormányt a függetlenségi harcot vezető korábbi államfő, Gusmão alakított. Köztársasági elnökké José-Ramos Hortát választották. A harcok folyamatosak voltak 2008-ig, amikor is 2008 februárjában leverték a puccskísérletet. A puccskísérlet során rálöttek az elnökre, José Ramos-Horta életveszélyesen megsebesült, Gusmão elnökre is tüzet nyitottak. Végül az ausztrál kormány csapatai segítettek a rend helyreállításában.

2008 februárját követően beállt egy stabil társadalmi harcotól mentes helyzet. A következő választásokon, 2012. május 20-án Taur Matan Ruakot választották Kelet-Timor elnökévé, aki a hadsereg parancsnoka volt. 2012. december 31-én az UNMIT mandátuma is lejárt a térségben, és Kelet-Timor – történelmében először – tényleg független lett.

(Konklúzió) Bár Kelet-Timor portugál gyarmat volt, függetlenségre Portugáliától nem vágyott. Küzdelme az önrendelkezés és a függetlenségért az indonéz támadások nyomán erősödött fel. Ez az indonéz–kelet-timori harc majd harminc évig állt fenn.

A harcok első évtizedei nemzetközi beavatkozástól mentesen teltek. Bár Portugália és Ausztrália tudott a szigetországon zajló konfliktusról, de érdekeik nem fűződtek a beavatkozáshoz. Pedig a szigetországnak már az 1960-as ENSZ Közgyűlés 1514. (XV) határozata alapján is joga lett volna az önrendelkezési jog megszerzésére. A Közgyűlés határozata kimondta, hogy a terület lakosságának akarata mérvadó az önrendelkezési jog megszerzése esetén. Azt is kimondta a határozat, hogy a nép akaratának kinyilvánítását lehetővé kell tenni a döntés előtt.

A konfliktus második évtizedében kezdett a nemzetközi nyilvánosság számára egyre inkább ismertté válni az indonéz agresszió a kelet-timori nép felett.

A konfliktus az 1990-es években kezdett egyre jobban fokozódni, és ezzel a nemzetközi érdeklődés megnőtt Kelet-Timor iránt. 1996-ban a Nemzetközi Bíróság döntött a Kelet-Timor ügyben, Ausztrália és Portugália között. A Bírósági döntés jelentőségét az

adja, hogy kimondta: az önrendelkezési jog *erga omnes* szabály, vagyis mindenkivel szembeszegezhető, tehát nem lehet csak gyarmati kontextusra korlátozni.

Az 1990-es évek második felére egyre gyakoribbá váltak a demonstrációk és a diáklázadások, amik próbálták felhívni a világ figyelmét a Kelet-Timorban történetekre. A demokratikus indonéz fiatalok is szembeszegültek országukkal. Viszont a nemzetközi érdeklődés sem ért célt Kelet-Timor függetlenségi harcában. Aminek fő oka az volt, hogy bár nagy volt a nemzetközi figyelem, de egyik nagyhatalomnak sem áll érdekében az Indonéziával való szembeállítás. Hiszen Indonézia a legnagyobb muszlim ország, több vezető országgal gyümölcsöző gazdasági kapcsolatot ápolt, illetve stratégiai fontosságú helyeket ellenőrzött Délkelet-Ázsia tengerein.

A Kelet-Timoriak függetlenségi küzdelmeiben kulcsfontosságú szerepet játszott, hogy az 1997–1998-as években Indonéziát gazdasági válság érte el. Az indonéz rúpia lett a legrosszabban teljesítő valuta a világon 1998-ban. Gazdasága és idegenforgalmi bevételei visszaestek, jelentősen megnövekedett a munkanélküliek száma. Nemzetközi szervezetek segítségére szorult (pl. IMF), ennek hatására Indonézia kiszolgáltatottá vált. A nemzetközi nyomás egyre erősebb lett, és elindulhatott Kelet-Timor a függetlenség útján.

A függetlenség eléréséhez segítséget nyújtott az ENSZ több missziója és Ausztrália is. Kelet-Timor esete jól mutatja, hogy hiába az ENSZ céljai: – „*a nemzetek között a népeket megillető egyenjogúság és önrendelkezési jog elvének tiszteletben tartásán alapuló baráti kapcsolatokat fejlessze és az általános béke megerősítésére alkalmas egyéb intézkedéseket fogantatison*”²⁰ –; a nemzetközi szervezetek csak akkor állnak egy-egy nép önrendelkezési jogának és függetlenségének az oldalára, ha a nagyhatalmak érdekei így kívánják. Hiába látják nemzetközi szervezetek, hogy egy nép agressziót intéz egy másik nép ellen, hiába követnek el akár népirtást is, amíg az ENSZ Biztonsági Tanácsában a politikai érdekek dominálnak, addig több száz vagy ezer ember vesztheti életét hasonló konfliktusokban.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- <http://www.easttimorgovernment.com/> (2014.11.15.)
<http://www.icj-cij.org/docket/index.php?sum=430&p1=3&p2=3&case=84&p3=5> (2014.11.15.)
<http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unmiset/> (2014.11.18.)
<http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/etimor/etimor.htm> (2014.11.17.)
<http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unmit/> (2014.11.18.)
<http://www.army.gov.au/Our-work/News-and-media/News-and-media-2012/News-and-media-December-2012/East-Timor-peacekeeping-mission-to-conclude> (2014.11.18.)
<http://www.un.int/brazil/speech/005d-fdem-vcomission%20-%20Financing%20of%20UNOTIL.html> (2014.11.17.)
<http://www.menszt.hu/informaciok/bekefenntartas> (2014.11.18.)
<http://www.fundamentum.hu/sites/default/files/99-4-15.pdf> (2014.11.15.)
http://www.menszt.hu/tudnivalok_az_egyesult_nemzetek_szervezeterol/az_egyesult_nemzetek_alapokmánya (2014.11.18.)
<http://www.un.org/en/decolonization/index.shtml> (2014.11.15.)
 Igaz Levente (2004): Portugál gyarmat, indonéz tartomány, független állam: Kelet-Timor 30 éve. *Kül-Világ* – Nemzetközi kapcsolatok folyóirata, 2004/3.
 Kovács Mária: A nemzeti önrendelkezés csapdája. *RUBICONline*, http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/a_nemzeti_onrendelkezés_csapdája/ (2014.11.15.)
 Kovács Péter (2006): *Nemzetközi közjog*. Osiris Kiadó.
 Nagy Boldizsár (1995): *Nemzetközi jogi szerződések és dokumentumok*. Nemzeti Tankönyvkiadó.

JEGYZETEK

- 1 RUBICONline – Kovács Mária – A nemzeti önrendelkezés csapdája [web:] http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/a_nemzeti_onrendelkezés_csapdaja/ (2014.11.15.)
- 2 Az animista vallások szerint a dolgok a világban lélekkel bírnak. Ezek a lelkek magától a dologtól vagy elválhatnak, vagy nem. A mágikus eljárások során a dolog lelkét technikailag kísérik meg befolyásolni, a vallásban viszont erre már nem látnak lehetőséget, hanem imákhoz és áldozatokhoz fordulnak.
- 3 <http://www.easttimorgovernment.com/> (2014.11.15.)
- 4 Kül-Világ – Nemzetközi kapcsolatok folyóirata 2004/3 – Igaz Levente – Portugál gyarmat, indonéz tartomány, független állam: Kelet-Timor 30 éve [web:] <http://epa.oszk.hu/00000/00039/00003/pdf/igaz.pdf>
- 5 Mario Lemos Pires volt az utolsó portugál kormányzó Kelet-Timorban.
- 6 Hagományos, törzsi hercegségek vezetői.
- 7 Frente Revolucionaria de Timor Leste Independente.
- 8 Az 1960-as évek indonéz nyilatkozatai alapján Indonézia ekkor még nem akarta Kelet-Timort, csak a nyugati területekre tartott igényt.
- 9 Kb. 15-20 000 indonéz katona állomásozott Kelet-Timoron ausztrál felderítők adatai alapján 1975-ben. A Kelet-Timoron állomásozó indonéz katonák száma elérte végül a 32 000 főt.
- 10 Radio Maubere.
- 11 Fretilin felettes szerve.
- 12 Conselho Revonluconario da Resistencia National.
- 13 Sokan a kelet-timori Nelson Mandelát látták benne.
- 14 Kelet-Timor lakossága főleg animista vallásokat követett, amit az indonéz törvények nem ismertek el.
- 15 Partido Democrata.
- 16 Partido Social Democrata.
- 17 Partido Nacionalista Timorés.
- 18 A köztársasági elnök a védelmi erők parancsnoka is az Alkotmány értelmében.
- 19 Comunidade dos Países de Língua Portuguesa.
- 20 Az Egyesül Nemzetek Alapokmánya 1. fejezet 1 cikk 2. bekezdés.